

Esialgne tõlge

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

21. mai 2026^(*)

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalkindlustus – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine – Vanaduspension – Artikli 51 lõige 1 – Kindlustusperioodid, mis on täitunud erivaldkonnas töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisega või kutsealal, mida reguleeritakse eriskeemiga – Mõiste „eriskeem“ – Kindlustusperioodide liitmine – Riigisisised õigusnormid, millega koheldakse teatud kategooria ametikohtadel töötavaid töötajaid soodsamalt – ELTL artiklid 45 ja 48 – Töötajate vaba liikumine

Kohtuasjas C-717/24,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Najvyšší správny súd Slovenskej republiky (Slovaki Vabariigi kõrgeim halduskohus) 15. augusti 2024. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 21. oktoobril 2024, menetluses

BD

versus

Sociálna poisťovňa, ústredie,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president F. Biltgen, kohtunikud I. Ziemele, A. Kumin, S. Gervasoni (ettekandja) ja M. Bošnjak,

kohtujurist: D. Spielmann,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Itaalia valitsus, esindaja: S. Fiorentino, keda abistas *avvocato dello Stato* P. Garofoli,
- Poola valitsus, esindajad: B. Majczyna ja D. Lutostańska,
- Euroopa Komisjon, esindajad: B.-R. Killmann ja A. Tokár,

olles 18. detsembri 2025. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72, ja parandus ELT 2009, L 202, lk 90) (edaspidi „määrus nr 883/2004“) artikli 51 lõiget 1.

- 2 Taotlus on esitatud BD ja Sociálna poisťovňa, ústredie (Slovakkia sotsiaalkindlustusamet, keskhaldusasutus) vahelises kohtuvaidluses selle üle, et sotsiaalkindlustusamet ei rahuldanud BD taotlust määrata talle süvakaevanduse kaevurina töötamise eest vanaduspensioni alates 55. eluaastast.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 1408/71

- 3 Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes, mida on muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3) (edaspidi „määrus nr 1408/71“), artikli 45 lõikes 2 oli sätestatud:

„Kui liikmesriigi õigusaktid seavad teatavate hüvitiste andmise sõltuvusse kindlustusperioodide täitumisest üksnes teataval kutsealal, mille suhtes kehtib töötajate eriskeem, või asjakohasel juhul teatavat tööd tehes, võetakse teiste liikmesriikide õigusaktide alusel täitunud perioode selliste hüvitiste andmisel arvesse üksnes juhul, kui need on täitunud analoogilise kindlustusskeemi alusel või vastupidisel juhul sama tööd tehes. Kui niimoodi täitunud perioode arvesse võttes ei vasta asjaomane isik kõnealuste hüvitiste saamise tingimustele, võetakse nimetatud perioode arvesse hüvitiste andmisel üldskeemi alusel või vastupidisel juhul vastavalt tööliste või bürootöötajate suhtes kohaldatava kindlustusskeemi alusel, tingimusel et asjaomane isik on olnud seotud ühega nendest skeemidest.“

Määrus nr 883/2004

- 4 Määruse nr 883/2004 põhjendustes 1, 4 ja 13 on märgitud:

„(1) Riiklike sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimismid mahuvad isikute vaba liikumise raamesse ja peaksid kaasa aitama nende elustandardi ja tööhõive tingimuste paranemisele.

[...]

(4) Vaja on arvestada siseriiklike sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide erijooni ning rajada üksnes koordineerimissüsteem.

[...]

(13) Kooskõlastuseeskirjad peavad tagama, et ühenduse piires liikuvatele isikutele ning nende ülalpeetavatele ja ülalpidamisel olnud isikutele säiliksid omandatud ja omandamisel olevad õigused ja soodustused.“

- 5 Määruse artiklis 5 „Hüvitiste, tulu, faktide või sündmuste võrdne kohtlemine“ on sätestatud:

„Kui käesolevas artiklis ei ole sätestatud teisiti ning pidades silmas kehtestatud eri rakendussätteid, kohaldatakse järgmist:

a) kui pädeva liikmesriigi õigusaktide alusel on sotsiaalkindlustushüvitiste ja muu tulu saamisel teatavad õiguslikud tagajärjed, kohaldatakse nimetatud õigusakti asjakohaseid sätteid ka samaväärsete hüvitiste saamise suhtes, mis on saadud teise liikmesriigi õigusaktide alusel, või teises liikmesriigis saadud tulu suhtes;

b) kui pädeva liikmesriigi õigusaktide alusel võib teatavate faktide või sündmuste esinemisel olla õiguslikke tagajärgi, võtab nimetatud liikmesriik arvesse mis tahes liikmesriigis aset leidvaid sarnaseid fakte või sündmusi nii, nagu need oleksid aset leidnud tema enda territooriumil.“

- 6 Määruse artikkel 6 „Perioodide liitmine“ on sõnastatud järgmiselt:

„Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, siis pädev asutus liikmesriigis, mille õigusaktide kohaselt:

– hüvitiseõiguste saamine, säilimine, kestus või taastamine,

[...]

mille tingimuseks on kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- või elamisperioodide täitumine, võtab vajalikul määral arvesse teises liikmesriigis täitunud kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- või elamisperioode, nagu oleks tegemist kohaldatavate õigusaktide alusel täitunud perioodidega.“

7 Määruse artikli 51 „Erisätted perioodide liitmise kohta“ lõikes 1 on sätestatud:

„Kui liikmesriigi õigusaktidega on teatavate hüvitiste andmise tingimuseks seatud kindlustusperioodide täitumine üksnes erivaldkonnas töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisega või kutsealal, mida reguleeritakse töötavate või füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate isikute eriskeemiga, võtab selle liikmesriigi pädev asutus teise liikmesriigi õigusaktide alusel täitunud perioode arvesse üksnes siis, kui need on täitunud vastava skeemi alusel või kui see nii pole, samal kutsealal või kui see on asjakohane, samas tegevusvaldkonnas töötades või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsedes.

Kui sel viisil täitunud perioode arvesse võttes ei vasta asjaomane isik eriskeemi alusel hüvitiste saamise tingimustele, võetakse nimetatud perioode hüvitiste andmisel arvesse üldskeemi alusel või kui see pole võimalik, siis vastavalt tööliste või teenistujate suhtes kohaldatava kindlustusskeemi alusel, tingimusel et asjaomane isik on olnud seotud ühega nendest skeemidest.“

8 Määruse nr 883/2004 artikli 87 „Erisätted perioodide liitmise kohta“ lõikes 2 on sätestatud:

„Kõiki käesoleva määruse kohaldamiskuupäevale asjaomases liikmesriigis eelnenud aja jooksul liikmesriigi õigusaktide alusel täitunud kindlustusperioode ja vajaduse korral ka töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise või elamisperioode võetakse arvesse hüvitiste saamise õiguse kindlaksmääramisel käesoleva määruse alusel.“

Tšehhoslovakkia õigus

9 16. juuni 1988. aasta seaduse nr 100/1988 sotsiaalkindlustuse kohta (zákon č. 100/1988 Zb. o., sociálnom zabezpečení) §-s 1 „Aluspõhimõtted“ oli 1. oktoobrist 1988 kuni 31. maini 1992 kehtinud redaktsioonis sätestatud:

„[...]

2) Igal kodanikul on käesoleva seaduse alusel õigus sotsiaalkindlustusele. Riik pakub sotsiaalkindlustushüvitisi ja -teenuseid.

[...]

4) Pensionihüvitiste suurus oleneb eelkõige [...] töötamise kestusest ja tehtud töö kategooriast.“

10 Seaduse nr 100/1988 §-s 14 oli 1. oktoobrist 1988 kuni 31. maini 1992 kehtinud redaktsioonis sätestatud:

„1) Pensioni arvestamisel jagatakse ametikohad olenevalt tehtava töö liigist kolme kategooriasse.

2) I kategooria hõlmab ametikohti, kus tehakse pidevalt ja kalendrikuu jooksul valdavalt ohtlikke tegevusi, kus töötajate tervis halveneb sageli ja püsivalt, kuna nad puutuvad kokku kahjulike füüsiliste ja keemiliste mõjuritega, sealhulgas

a) ametikohad kaevandussektoris, kus püsiv töötamise koht on maa all süvakaevanduses,

b) muud liiki kaevandustööd, kus tööd tehakse maa all süvakaevanduses, [...]

[...]

4) III kategooria hõlmab ametikohti, mis ei kuulu I või II kategooriasse.“

11 Seaduse nr 100/1988 § 21 „Vanaduspensioni saamise tingimused“ lõikes 1 oli 1. oktoobrist 1988 kuni 31. maini 1992 kehtinud redaktsioonis sätestatud:

„Kodanikul tekib õigus vanaduspensionile, kui ta on töötanud vähemalt 25 aastat ja tema vanus on vähemalt

- a) 55 aastat, kui ta on töötanud vähemalt 15 aastat § 14 lõike 2 punktis a nimetatud ametikohal [...],
- c) 55 aastat, kui ta on töötanud vähemalt 20 aastat § 14 lõike 2 punktides b–h nimetatud ametikohal,
- d) 58 aastat, kui ta on töötanud vähemalt 20 aastat § 14 lõike 2 punktides i–l nimetatud ametikohal, või
- e) 60 aastat.“

12 Seadust nr 100/1988 muudeti 28. aprilli 1992. aasta seadusega nr 235/1992 ametikoha kategooriate kaotamise kohta (zákon č. 235/1992 Zb. o zrušení pracovních kategorií), mis jõustus 1. juunil 1992.

13 Seaduse nr 100/1988 (seaduse nr 235/1992 redaktsioonis) § 14 lõikes 1 oli sätestatud:

„Pensioni arvestamisel jagatakse kuni 31. detsembrini 1992 ametikohad olenevalt tehtava töö liigist kolme kategooriasse. I ja II kategooriasse kuuluvad ametikohad on märgitud enne 1. juunit 1992 välja antud I ja II kategooria ametikohtade valdkondlikes loeteludes; I või II kategooriasse mittekuuluvad ametikohad kuuluvad III kategooriasse.“

14 Seaduse nr 100/1988 (seaduse nr 235/1992 redaktsioonis) §-s 15 oli ette nähtud:

„Pensioni arvestamisel loetakse pärast 31. detsembrit 1992 tehtud tööd III kategooria ametikohal tehtud tööks.“

15 Seaduse nr 100/1988 (seaduse nr 235/1992 redaktsioonis) §-s 175 oli sätestatud:

„I ja II kategooria ametikohtade või I ja II kategooria teenistuse liigitusest tulenevaid õigusi võetakse arvesse kuni 31. detsembrini 2016.“

Slovakkia õigus

16 Seadus nr 100/1988 tunnistati kehtetuks 30. oktoobri 2003. aasta seadusega nr 461/2003 sotsiaalkindlustuse kohta (zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení), mille põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „seadus nr 461/2003“) on §-s 1 „Seaduse reguleerimise ja kohaldamisala“ sätestatud:

„1) Käesolev seaduses sätestatakse sotsiaalkindlustus [ja] reguleeritakse selle kohaldamisala [...].

[...]

3) Käesolevat seadust ei kohaldata politseiametnike, Slovakkia teabeteenistuse, riikliku julgeolekubüroo, vanglaametnike ja kohtukordnike, tuletõrje- ja päästeteenistujate, mäepäästeteenistuse, relvastatud maksuametnike [...], relvajõudude elukutseliste sõdurite, eriteenistuses olevate sõdurite [...] suhtes, kelle sotsiaalkindlustust reguleeritakse eraldi õigusaktidega [...].“

17 Seaduse nr 461/2003 § 65 „Vanaduspensioni saamise tingimused“ on sõnastatud järgmiselt:

„1) Kindlustatud isikul tekib õigus vanaduspensionile, kui ta on olnud kindlustatud vähemalt 15 aastat ja on jõudnud pensioniikka.

- 2) Kindlustatud isiku pensioniiga määratakse vastavalt lisale 3a, kui käesoleva seaduse §-s 274 ei ole sätestatud teisiti [...]“.
- 18 Seaduse nr 461/2003 §-s 112 „Hüvitise saamise õiguse, hüvitise maksmise õiguse ja hüvitise suuruse muutmine“ on ette nähtud:
- „1) Hüvitis määratakse [...] alates kuupäevast, mil tekib hüvitise maksmise kohustus, [...] kuid mitte rohkem kui kolm aastat enne hüvitise taotlemise kuupäeva [...], kui tagantjärele selgub, et hüvitis [...]“
- d) määrati hüvitise maksmise kohustuse tekkimise kuupäevast hilisemal kuupäeval.“
- 19 Seaduse §-s 274 on sätestatud:
- „1) I ja II kategooria ametikohtade liigitusest tulenevad õigused säilivad.
[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 20 Põhikohtuasi kaebaja töötas 1. juulist 1976 kuni 31. augustini 1995 kaevurina Karvinás asuvas allmaakaevanduses, mis asub praeguse Tšehhi Vabariigi territooriumil. Seejärel töötas ta mitmel muul ametikohal Tšehhi Vabariigis, hiljem Slovakkias.
- 21 Tšehhoslovakkia Föderatiivse Vabariigi õigusaktide kohaselt olid ametikohad vastavalt nende riskitasemele liigitatud kolme kategooriasse. Kaevurina töötamine kuulus selles süsteemis I kategooriasse, mis andis õiguse vanaduspensionile alates 55. eluaastast, tingimusel et isik on töötanud 25 aastat, sealhulgas 15 aastat maa all süvakaevanduses.
- 22 Tšehhoslovakkia Föderatiivne Vabariik võttis 1992. aastal vastu uue õigusakti, millega nähti ette ametikohtade kategooriate kaotamine alates 31. detsembrist 1992, ning sellest kuupäevast kuulusid kõik ametikohad III kategooria suhtes kohaldatavate eeskirjade kohaldamisalasse. Kuni 31. detsembrini 1992 I või II kategooria ametikohal töötamisest tulenevad õigused säilisid seevastu kuni 31. detsembrini 2016.
- 23 Tšehhoslovakkia Föderatiivne Vabariik lakkas eksisteerimast 31. detsembril 1992 ja selle asemele loodi kaks iseseisvat riiki. Tšehhi Vabariigis kaotati ametikohtade kategooriad samal kuupäeval. Slovakkias lükati aga kategooriate kaotamine edasi kuni 31. detsembrini 1999.
- 24 Põhikohtuasi kaebaja, kellele Tšehhi Vabariigi sotsiaalkindlustusasutused olid määranud Tšehhi Vabariigi õigusaktide alusel vanaduspensioni, esitas 2013. aastal, olles toona 55-aastane, Slovakkias taotluse vanaduspensioni määramiseks. Põhikohtuasi vastustaja jättis taotluse siiski rahuldamata põhjendusega, et põhikohtuasi kaebaja ei olnud jõudnud vanaduspensioni saamiseks nõutavasse ikka.
- 25 Lõpuks määrati talle vanaduspension alates 2. oktoobrist 2020, mil ta sai 62 aastat ja 8 kuud vanaks. Põhikohtuasi vastustaja jäi aga oma seisukoha juurde, et põhikohtuasi kaebaja ei saa taotleda vanaduspensioni, mida makstakse soodsamatel tingimustel isikutele, kes on töötanud 15 aastat süvakaevanduses kaevurina. Ta leidis sellega seoses, et kuna põhikohtuasi kaebaja oli seda tööd teinud praeguse Tšehhi Vabariigi territooriumil, saab ta taotleda vanaduspensioni alates 55. eluaastast üksnes juhul, kui ta tõendab, et ta on nimetatud liikmesriigi õigusaktide alusel töötanud 15 aastat I kategooria ametikohal. Põhikohtuasi vastustaja väitel oli põhikohtuasi kaebaja 31. detsembrini 1992. aasta seisuga ehk kuupäeval, mil kaotati ametikohtade kategooriad Tšehhi Vabariigis, töötanud süvakaevanduses kaevurina vaid veidi üle 14 aasta.
- 26 Sellele järgnes kohtuvaidlus, milles põhikohtuasi kaebaja väitis, et selleks, et teha kindlaks, kas 15 aasta pikkuse töötamise tingimus on täidetud, pidi põhikohtuasi vastustaja võtma I kategooria ametikohal töötamise perioodina arvesse ajavahemikku 1. jaanuarist 1993 kuni 31. augustini 1995,

mille jooksul ta jätkas töötamist Tšehhi Vabariigis süvakaevanduse kaevurina, ja seda hoolimata asjaolust, et selles liikmesriigis kaotati ametikohtade kategooriad alates 31. detsembrist 1992.

- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohus, Najvyšší správny súd Slovenskej republiky (Slovaki Vabariigi kõrgeim halduskohus), kellele põhikohtuasja kaebaja esitas kassatsioonkaebuse, soovib teada, kuidas tõlgendada määruse nr 883/2004 artikli 51 lõiget 1, mis käsitleb perioodide liitmist vanaduspensioni arvutamiseks, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädev liikmesriik on kehtestanud sotsiaalkindlustuse eriskeemi või kui see liikmesriik kohaldab eriskeemi kehtestamata teatavaid tegevusalasid reguleerivaid erinorme.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlusi eelkõige seetõttu, et see säte on eri keeleversioonides erinevalt sõnastatud. Seda sätet on võimalik tõlgendada grammatiliselt kahte moodi. Esimese tõlgenduse kohaselt, mis ilmneb muu hulgas selle sätte slovaki-, inglisi-, prantsus- ja poolakeelsest versioonist, ei ole see säte kohaldatav mitte ainult juhul, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädeva liikmesriigi õigusaktidega on kehtestatud sotsiaalkindlustuse eriskeem, vaid laiemalt ka juhul, kui tulenevalt õiguslikust olukorrast Slovakkias seovad need õigusnormid teatavad soodustused konkreetse töö tegemisega. Teine tõlgendus, mis vastab selle sätte tšehhi- ja saksakeelsele versioonile, on aga see, et kõnealust sätet kohaldatakse üksnes juhul, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädevas liikmesriigis on olemas üldskeemist eraldiseisev eriskeem.
- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab määruse nr 883/2004 põhjendustele 1 ja 13 viidates, et kui nõustuda teise tõlgendusega, võidakse sellega piirata töötajate vaba liikumist, kuivõrd töötajate omandatud või omandamisel olevad õigused ja soodustused ei ole tagatud. Töötaja, kes tegutseb ühes liikmesriigis konkreetsetel tegevusalal ja saab selle riigi õigusaktide alusel selle tegevusalaga seoses teatavaid soodustusi üldskeemi alusel, ilma et tema suhtes kohaldataks aga eraldiseisvat skeemi, võib nimelt olla sunnitud loobuma samal tegevusalal tegutsemisest teises liikmesriigis, kuna kindlustusperioode, mis on sellise töö tegemisega täitunud, ei võeta teises liikmesriigis sama soodsalt arvesse.
- 30 Isegi kui eeldada, et määruse nr 883/2004 artikli 51 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav üksnes siis, kui tegemist on sotsiaalkindlustuse eriskeemiga, mis on üldskeemist eraldiseisev, ei võimalda see määrus selgelt kindlaks määrata tunnuseid, mis teeksid sellise skeemi kindlaks. See tekitab ebakindlust küsimuses, kas teatavatele konkreetsetele tegevusaladele, näiteks sellistele, nagu on ette nähtud Slovakkia õigusaktides, kohaldatavaid eeskirju vanaduspensionide valdkonnas võib kvalifitseerida „eriskeemiks“ selle sätte tähenduses.
- 31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et käesoleval juhul ei ole kõnealuste riigisiseste õigusaktidega kehtestatud eraldiseisvat skeemi, mis kehtiks ainult süvakaevanduse kaevurite suhtes, vaid on vastupidi kehtestatud sotsiaalkindlustusskeem, mis kehtib kõigi töötajate suhtes. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab siiski, et ühtsest skeemist olenemata alandatakse süvakaevanduse kaevurite ja muude I kategooria ametikohtade pensioniiga.
- 32 Neil asjaoludel otsustas Najvyšší správny súd Slovenskej republiky (Slovaki Vabariigi kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas [määruse nr 883/2004] artikli 51 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse vanaduspensioni suhtes, mille kohta teeb otsuse liikmesriigi pädev asutus, ainult juhul, kui selle liikmesriigi õigusaktide alusel on kehtestatud „töötavate või füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate isikute eriskeem“?
- Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, siis mis iseloomustab sellist „eriskeemi“ (näiteks see, et seda haldab eraldi asutus, et see on omafinantseeringuline, et see on mõeldud ainult konkreetsele töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate rühmale)?
2. Või tuleb selle määruse artikli 51 lõiget 1 tõlgendada nii, et taoline pension kuulub nimetatud määruse kohaldamisalasse [ka] siis, kui selle liikmesriigi õigusnormidega ei ole kehtestatud sellist „eriskeemi“, vaid need näevad üksnes ette, et kindlaksmääratud isikute kategooria, kellel on kindlustusperioodid täitunud ainult erivaldkonnas tegutsedes (näiteks süvakaevanduse

kaevurid), võib omandada nende perioodide alusel õiguse pensionile soodsamatel tingimustel kui teised isikud, kes on palgatöötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad teistel kutsealadel?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 33 Oma küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 883/2004 artikli 51 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud perioodide liitmise erimehhanism on kohaldatav nii juhul, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädev liikmesriik on kehtestanud teatud kutse- või tegevusalade jaoks üldskeemist vormiliselt eraldiseisva sotsiaalkindlustuse eriskeemi, kui ka juhul, kui see liikmesriik on ilma sellist erikorda kehtestamata näinud selliste hüvitiste maksmise kontekstis ette soodustused teatavale isikute kategooriale, kellel on täitunud kindlustusperioodid konkreetsel kutse- või tegevusalal töötades. Jaatava vastuse korral küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, millised on need asjaolud, mis võimaldavad tuvastada, et tegemist on sellise eriskeemiga selle sätte tähenduses.
- 34 Kõigepealt tuleb määruse nr 883/2004 põhikohtuasjas kohaldatavuse kohta meelde tuletada, et määruse artikli 87 lõikes 2 on sätestatud, et hüvitise saamise õiguse kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta kõiki enne nimetatud määruse kohaldamiskuupäeva selles liikmesriigis täitunud kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise või elamisperioode. Järelikult ei takista asjaolu, et põhikohtuasjas kõne all olevad sissemakseperioodid eelnesid määruse nr 883/2004 jõustumisele ning asjaomaste liikmesriikide, st käesoleval juhul Slovaki Vabariigi ja Tšehhi Vabariigi ühinemisele Euroopa Liiduga, selle määruse kohaldamist sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas (vt selle kohta analoogia alusel 18. aprilli 2002. aasta kohtuotsus Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, punktid 32–34, ning 22. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Balazs, C-401/13, EU:C:2015:26, punktid 31 ja 32).
- 35 Esitatud küsimustele antava vastusega seoses tuleb märkida, et määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 esimese lõigu sõnastus prantsuskeelses versioonis, mis viitab „tingimusele, et kindlustusperioodid on täitunud üksnes erivaldkonnas töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisega või kutsealal, mida reguleeritakse eriskeemiga“ („la condition que les périodes d’assurance aient été accomplies uniquement dans une activité salariée ou non salariée spécifique ou dans une occupation soumise à un régime spécial“), osutab ainsuse kasutamise tõttu väljendis „reguleeritakse eriskeemiga“ („soumise à un régime spécial“), et selles sätestatud liitmise reeglit kohaldatakse kas juhul, kui tegemist on tegevusalaga, mis kuulub pädevas liikmesriigis sotsiaalkindlustuse eriskeemi alla, või juhul, kui selle liikmesriigi õigusaktid seavad teatavate hüvitiste saamise tingimuseks erivaldkonnas töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisega kindlustusperioodide täitumise, ilma et see tegevus peaks tingimata kuuluma eriskeemi alla. See sõnastus vastab muu hulgas selle sätte slovaki-, inglisi-, itaalia-, läti-, poola-, ja sloveenikeelsele versioonile.
- 36 Seevastu kõnealuse sätte sõnastus teistes keeleversioonides, sealhulgas hispaania („sujetas a un régimen especial“), saksa („für die ein Sondersystem [...] gilt“) ja kreeka („για τα οποία ισχύει ειδικό σύστημα που εφαρμόζεται“) keeles näib mitmuse kasutamise tõttu viitavat sellele, et sama sätte kohaldamine eeldab igal juhul, et kõnealused tegevus- ja kutsealad kuuluvad pädevas liikmesriigis eriskeemi alla.
- 37 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa ühes keeleversioonis kasutatud liidu õigusnormi sõnastus olla selle sätte tõlgendamise ainus alus ja sellele keeleversioonile ei saa tõlgendamisel anda eelist muude keeleversioonide ees. Taoline lähenemine oleks vastuolus liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudega. Kui keeleversioonid üksteisest erinevad, peab kõnealust normi tõlgendama vastavalt seda normi sisaldava õigusakti üldisele ülesehitusele ja eesmärgile (vt selle kohta 27. märtsi 1990. aasta kohtuotsus Cricket St Thomas, C-372/88, EU:C:1990:140, punktid 18 ja 19, ning 20. novembri 2025. aasta kohtuotsus Lolach, C-327/24, EU:C:2025:901, punkt 29).
- 38 Võttes arvesse määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 esimese lõigu keeleversioonide vahelisi erinevusi, mida on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktides 35 ja 36, tuleb selle sätte tõlgendamiseks vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale analüüsida selle õigusakti konteksti ja eesmärgi, mille osa sätte on (vt selle kohta 17. novembri 1983. aasta kohtuotsus Merck, 292/82, EU:C:1983:335,

punkt 12, ja 25. veebruari 2025. aasta kohtuotsus BSH Hausgeräte, C-339/22, EU:C:2025:108, punkt 27).

- 39 Selle õigusakti üldise ülesehituse kohta, millesse asjaomane säte kuulub, tuleb märkida, et selle määruse I jaotises „Üldsätted“ sisalduvas artiklis 6 on sätestatud perioodide liitmise üldreegel. Selle sätte kohaselt ja kui ei ole sätestatud teisiti, peab pädev asutus liikmesriigis, mille õigusaktide kohaselt on hüvitiseõiguste saamise tingimuseks kindlustus-, töötamis-, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemis- või elamisperioodide täitumine, võtma arvesse teise liikmesriigi õigusaktide alusel täitunud samaväärseid perioode, nagu oleksid need täitunud tema kohaldatavate õigusaktide alusel.
- 40 Kõnealust perioodide liitmise üldreeglit täpsustatakse ja täiendatakse vanaduspensionide valdkonnas määruse nr 883/2004 artiklis 51, mille lõikes 1 on konkreetsemalt tagatud, et isikud, kes on töötanud tegevusalal, mis annab neile õiguse saada vanaduspensioniga seotud spetsiifilisi soodustusi, ei kaota neid soodustusi ainuüksi seetõttu, et nad on kasutanud oma liikumisvabadust, viies selle tegevuse üle teise liikmesriiki.
- 41 See säte vastab määruse nr 1408/71 artikli 45 lõikele 2, mis tunnistati kehtetuks ja asendati määrusega nr 883/2004, et seda ajakohastada ja lihtsustada, säilitades samal ajal sätte eesmärgi (vt selle kohta 21. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Klein Schiphorst, C-551/16, EU:C:2018:200, punkt 31).
- 42 Määruse nr 1408/71 artikli 45 lõige 2 ei sätestanud, et selles ette nähtud perioodide liitmise mehhanism eeldab, et pädevas liikmesriigis on olemas üldskeemist vormiliselt eraldiseisev sotsiaalkindlustuse eriskeem. Nimelt nägi see artikkel ette, et kui asjaomase liikmesriigi õigusaktid seavad teatavate hüvitiste andmise sõltuvusse kindlustusperioodide täitumisest teataval kutsealal, mille suhtes kehtib eriskeem, või asjakohasel juhul teatavat tööd tehes, võetakse teiste liikmesriikide õigusaktide alusel täitunud perioode selliste hüvitiste andmisel arvesse juhul, kui need on täitunud analoogilise kindlustusskeemi alusel või vastupidisel juhul sama tööd tehes.
- 43 Kuna liidu seadusandja ei soovinud määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 vastuvõtmisega kehtestada piiravat liitmise meetodit, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 54, siis tuleb asuda seisukohale, et seda sätet tuleb kohaldada iga kord, kui hüvitiste maksmiseks pädevas liikmesriigis on teatud kutse- või tegevusalade jaoks ette nähtud vanaduspensionide maksmise erieskirjad, ja seda ka juhul, kui puudub sotsiaalkindlustuse eriskeem, mis on vormiliselt üldskeemist eraldiseisev.
- 44 Sellist tõlgendust ei sea kahtluse alla asjaolu, et selle määruse artikli 51 lõike 1 teises lõigus viidatakse olukorrale, kus sel viisil teises liikmesriigis täitunud perioode arvesse võttes ei vasta isik „eriskeemi alusel“ hüvitiste saamise tingimustele, kuna selles sättes on samuti ette nähtud, et nimetatud perioode võib muul juhul arvesse võtta muude skeemide alusel hüvitiste määramisel.
- 45 Lisaks tuleb kõnealuse määrusega taotletava eesmärgi kohta meelde tuletada, et nagu nähtub määruse põhjendusest 4, ei ole määruse eesmärk mitte kehtestada ühist sotsiaalkindlustussüsteemi, vaid üksnes tagada liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine, jättes samas liikmesriikidele pädevuse korraldada oma vastavaid süsteeme, tingimusel et nad teostavad seda pädevust kooskõlas liidu õigusega, eelkõige kooskõlas kõigile liidu kodanikele tagatud vabadusega liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil (vt selle kohta analoogia alusel 21. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Salgado Gonzalez, C-282/11, EU:C:2013:86, punktid 35–37, ning 7. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Boguslaw Zaniwicz-Dybeck vs. Pensionsmyndigheten, C-189/16, EU:C:2017:946, punktid 38–40).
- 46 Sellega seoses nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et kuigi liidu õigus ei nõua, et töötaja liikumisvabaduse kasutamine peaks olema sotsiaalkindlustuse seisukohast neutraalne, tähendab ELTL artiklite 45 ja 48 järgimine siiski seda, et teiste liikmesriikide töötajaid ei tohi seada ebasoodsamasse olukorda võrreldes nende töötajatega, kes tegutsevad või on tegutsenud ainult asjaomases liikmesriigis (vt selle kohta 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Vester, C-134/18, EU:C:2019:212, punktid 32 ja 33).
- 47 Seda silmas pidades ei ole oluline, kas pensionihüvitiste maksmiseks pädev liikmesriik on kehtestanud sotsiaalkindlustuse eriskeemi, mis on vormiliselt üldskeemist eraldiseisev, või kas ta on otsustanud kehtestada üldskeemi raames reeglistiku, mis puudutab konkreetset teatavaid tegevus- või kutsealasid. Sellised erinevused peegeldavad üksnes valikuid, mis on tehtud sotsiaalkindlustusskeemide korraldamisel ja rahastamisel ja mis võivad liikmesriigiti märkimisväärselt varieeruda.

- 48 Lisaks, määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 esimese lõigu tõlgendus, mille kohaselt on see säte kohaldatav üksnes selliste kutse- ja tegevusalade suhtes, mis kuuluvad sotsiaalkindlustuse eriskeemi alla, mis on tingimata pensionihüvitiste maksmiseks pädeva liikmesriigi üldskeemist eraldiseisev, läheks vastuollu töötajate vaba liikumise eesmärgiga, kuna see seaks töötajad, kes on kasutanud liikumisvabadust selleks, et töötada sellisel kutse- või tegevusalal, mis annab selles liikmesriigis õiguse vanaduspensionile soodsamatel tingimustel kui teistele töötajatele, ebasoodsamasse olukorda võrreldes töötajatega, kes on samal kutse- või tegevusalal töötanud ainult viimati nimetatud liikmesriigis.
- 49 Sellest järeldub, et määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav kõigil juhtudel, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädeva liikmesriigi õigusaktides on teatud kutse- või tegevusalade jaoks ette nähtud erieeskirjad vanaduspensionide valdkonnas, sealhulgas juhul, kui need eeskirjad ei kujuta endast üldskeemist vormiliselt eraldiseisvat sotsiaalkindlustuse eriskeemi või ei kuulu sellise skeemi alla.
- 50 Veel tuleb täpsustada, et vastupidi sellele, mida väidab komisjon, ei saa teises liikmesriigis konkreetsel kutse- või tegevusalal töötades kindlustusperioodide täitumist võtta arvesse selle määruse artikli 5 punkti b alusel, mis sätestab, et kui pädeva liikmesriigi õigusaktide alusel võib teatavate faktide või sündmuste esinemisel olla õiguslikke tagajärgi, võtab nimetatud liikmesriik arvesse mis tahes liikmesriigis esinenud sarnaseid fakte või sündmusi nii, nagu need oleksid aset leidnud tema enda territooriumil. Selle sätte sõnastusest nähtub nimelt, et see säte käsitleb teises liikmesriigis esinenud konkreetsete faktide või sündmuste, näiteks sünni, surma või õnnetuse arvessevõtmist pädevas liikmesriigis ega reguleeri teises liikmesriigis täitunud sissemakseperioodide liitmist.
- 51 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas perioode, mis põhikohtuasja kaebajal Tšehhi Vabariigis 1. jaanuarist 1993 kuni 31. augustini 1995 süvakaevanduse kaevurina töötades täitusid, tuleb Slovaki Vabariigis määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 esimese lõigu alusel arvesse võtta, et hinnata, kas on täidetud tingimus, mille kohaselt peab olema süvakaevanduse kaevurina tehtud 15 aastat sissemakseid, mis annab õiguse saada selles liikmesriigis vanaduspensioniga seotud soodustusi. Sellega seoses tuleb eelotsusetaotluses esitatud asjaolusid arvestades märkida ühelt poolt, et Slovakkia õigusaktid nägid asjaomasel ajavahemikul süvakaevanduse kaevurina töötamise puhul ette erieeskirjad vanaduspensionide valdkonnas, ning teiselt poolt, et põhikohtuasja kaebaja Tšehhi Vabariigis töötatud perioodid täitusid nimetatud tegevusalal, mistõttu ilmneb, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei selgu vastupidist, tuleb neid perioode arvesse võtta.
- 52 Kõiki eeltoodud põhjendusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et määruse nr 883/2004 artikli 51 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud perioodide liitmise erimehhanism on kohaldatav nii juhul, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädev liikmesriik on kehtestanud teatud kutse- või tegevusalade jaoks üldskeemist vormiliselt eraldiseisva sotsiaalkindlustuse eriskeemi, kui ka juhul, kui see liikmesriik on ilma sellist erikorda kehtestamata näinud selliste hüvitiste maksmise kontekstis ette soodustused teatavale isikute kategooriale, kellel on täitunud kindlustusperioodid konkreetsel kutse- või tegevusalal töötades.

Kohtukulud

- 53 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse sama kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamiseks seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta artikli 51 lõike 1 esimest lõiku

tuleb tõlgendada nii, et

selles ette nähtud perioodide liitmise erimehhanism on kohaldatav nii juhul, kui pensionihüvitiste maksmiseks pädev liikmesriik on kehtestanud teatud kutse- või tegevusalade jaoks üldskeemist vormiliselt eraldiseisva sotsiaalkindlustuse eriskeemi, kui ka juhul, kui see liikmesriik on ilma sellist erikorda kehtestamata näinud selliste hüvitiste maksmise kontekstis ette soodustused teatavale isikute kategooriale, kellel on täitunud kindlustusperioodid konkreetsel kutse- või tegevusalal töötades.

Allkirjad

* Kohtumenetluse keel: slovaki.